

**Розділ III. КУЛЬТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО.
КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ**

**Part III. CULTURE AND SOCIETY.
CULTURE OF PROFESSIONAL SPHERE OF ACTIVITY**

УДК 78.03:780

**МЕТАМОДЕРН У МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ
ПЕРЕДЧУТТЯ НОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ**

Шабанова Юлія Олександрівна – доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії і педагогіки, НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро.
<https://orcid.org/0000-0001-5876-4140>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.586>
jshabanova@ukr.net

Надано світоглядний вимір тенденцій культурної парадигми Метамодерну та визначено основні його характеристики. Одним із визначальних модусів формування свідомості в добу Метамодерну виступає мистецтво, що долає постмодерну нарративність через прагнення до метасмислів та реконструкції цілісності. Академічна музика, яка розглядається в дослідженні як вищий рівень естетичної абстракції, відображає світоглядні виміри Метамодерну. Аналітичним простором музичного мистецтва Метамодерну обрано творчість Сімеона тен Хольта, Арве Пярта, Джона Кейджа, Мирослава Скорика та Валентина Сильвестрова.

Ключові слова: Метамодерн, світогляд, мистецтво, академічна музика, цілісність, осциляція, чуттєвість, простота, нова духовність.

Постановка проблеми. Метамодерн, як нова культурна парадигма, не має однозначних ознак безперечного існування. Як зазначає С. Уваров: «дуже складно аналізувати ситуацію сучасності без тимчасової дистанції, ще більше – з середини самого процесу» [6]. Але ж маємо зазначити, що в сучасній вітчизняній та зарубіжній культурі упродовж останніх десятиліть споглядаються кардинальні світоглядні зміни, викликані глобалізацією, діджиталізацією, наслідками 4 промислової революції тощо, що потребують культур-філософського осмислення. На відміну від попередніх культурних епох, сучасність викликає до активізації мистецтво як визначальний чинник формування свідомості, й відповідно – культурних форм існування людства. Сучасна академічна музика прагне до відображення та моделювання змістовних змін світосприйняття завдяки високому рівню абстрагування глибинних основ світорозуміння. В культурфілософській та мистецькій дослідницькій літературі музика Метамодерну в своїй більшості згадується лише в популярних та масових формах здійснення. Тоді як саме академічне музичне мистецтво останніх десятиліть демонструє спробу реалізації світоглядних тенденцій Метамодерну. В зв'язку з вищезазначеним, виникає проблем невизначеності в дослідницькій літературі світоглядних рис Метамодерну, зокрема через естетичний простір сучасної академічної музики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Першими ідеологами Метамодерну вважають нідерландських культурфілософів Тімотеуса Вермюлена і Робіна Ван ден Аккера, які в 2010 р. публікують роботу «Нотатки про Метамодерн» [27], пропонуючи точку зору щодо нової «культурної парадигми», яка ознаменувала Метамодерн та визначають його «як дискурс осциляції (коливання) між оптимізмом Модерну і насмішкою Постмодерну, як неоромантичний поворот, першого десятиліття ХХІ ст., що здійснився, перш за все, в мистецтві» [10]. Л. Тьорнер 2011 р. видає «Маніфест Метамодернізму» [25], а в 2015 р. – «Метамодернізм: короткий вступ», в яких підкреслюється осцилятивна природа метамодерну [26]. В числі авторів програмних праць щодо Метамодерну наведемо роботи С. Абрамсона [12; 13], О. Думітреску [15], Х. Фрайнахта [18], Джексона А. Дж. Сторма [23], Р. Роумсона та П. Леймана [21], Р. Ван ден Аккера, Е. Гіббсона та Т. Вермюлена [14], в яких дослідники все більше схиляються до думки, що світоглядна основа останніх десятиліть визначається лише як «передчуття нової культурної парадигми» [14]. Пік публікацій щодо Метамодерну припадає на 2016-2017 рр., в яких автори підкреслюють що Метамодерн прагне охопити всі бінарні світоглядні позиції попередніх культурних епох та, не заперечуючи жодної, відтворити нову якість цілісної свідомості. Існує й сучасна дослідницька позиція, що не визнає Метамодерн як самодостатню нову культурну парадигму, визначаючи сучасний стан культури, як оновлене повернення до Модерну після постмодерної негачії [8]. Мистецький простір Метамодерну

досліджено в роботах Д. Кадагішвілі [19], Д. Дроздовського [1], В. Пахаренка [4]. Музичний прояв Метамоделну вивчається Дж. Евартсом [17], вітчизняними культурфілософіями та музикознавцями, серед яких Л. Шаповалові [11] та О. Овсяннікова-Трель [3].

На підставі базових робіт Метамоделну останніх років, можна зазначити, що Метамоделн є описовою позицією сучасної культурної доміанти. Більшість досліджень щодо метамоделної проблематики спрямована на експлікацію світоглядних особливостей «нової культурної парадигми», що являють широко коло різновекторних визначень, не систематизованих в єдине концептуальне поле мистецького простору. Дослідження сучасного музичного академічного мистецтва, здебільше присвячені музикознавчому аналізу, що виділяє в проблемне дослідницьке поле окремі риси та естетичні тенденції Метамоделну. Виходячи з вищезначеного виникає потреба в системному визначенні філософсько-культурологічних, світоглядних настанов Метамоделну та їх безпосереднього відображення в естетичних тенденції сучасної академічної музики.

Мета статті – визначення світоглядних особливостей Метамоделну та специфіки їх проявів в мистецькому просторі на основі сучасної академічної музики зарубіжних та вітчизняних композиторів, як передчуття «нової культурної парадигми».

Методологією дослідження виступає об'єктивна оптика, що включає погляди як апологетів, так й критиків метамоделну, а також спроба долучити осцилятивний підхід, характерний для метамоделної культури до аналізу культур-філософських робіт та специфіки метамоделного світоглядно-мистецького простору сучасності. Стаття містить класичні теоретичні методи наукового дослідження, такі як систематизація світоглядних особливостей соціокультурних тенденцій; аналіз філософського, музикознавчого та музичного простору сучасності; узагальнення дослідницького матеріалу у висновках щодо специфічних світоглядних рис метамоделну, особливостей мистецтва, зокрема, музики в контексті передчуття «нової культурної парадигми»

Вклад основного матеріалу дослідження. Звертання до дискурсу Метамоделну має на меті осмислення світоглядних зламів сучасного періоду культури, який вперше в історії людства характеризується тим, що вбираючи в себе як всі здобутки минулого, так і їх критику, демонструє якісно новий погляд на цілепокладання людського буття та відповідне передчуття «нової культурної парадигми». Особливість нового парадигмального виміру полягає в тенденції до холономності – цілісності, що, враховуючи ідеї Премоделну і Моделну, не хуте їх критикою Постмоделном, прагне відновитися в новій якості смислів.

Уперше в історії людства доміантою часу виступає нескінченний простір невизначеності, непередбаченості, нестабільності й несподіваності можливих версій розгортання світових сценаріїв, що не піддається раціонально-системному моделюванню. В таких умовах мистецтво, як простір креативності за своєю базовою ознакою, найбільш чуттєво реагує на сучасні світоглядні злами. Сучасна культура після складного досвіду відпрацювання різновекторних культурних парадигм прагне сутнісного оновлення світосприйняття, на підставі змістовного симбіозу холону нової якості. Культура й, зокрема мистецтво, вперше запитує цілісності як еволюційного, якісно нового етапу світорозуміння. В цьому запиті інтуїтивно-образний світ мистецтва не лише відображає ці передчуття, а перебирає на себе місію формування світоглядної парадигми.

Значимо, що в культурфілософському середовищі існують щонайменш дві позиції щодо вбудови Метамоделну в періодизацію культурних епох.

Найбільш поширена позиція тлумачення Метамоделну як час що об'єднує високі цінності Моделну та їх заперечення Постмоделном. Цей підхід тлумачить приставку «мета» не в аристотелівському вимірі поняття «мета», як «понад» або «до» емпіричного світу, а в платонському сенсі. «Глибинне значення терміну філософ розкриває в Парменіді, де використовує концепт *metaxis* для вираження співвідношення між річчю та ідеєю, як те що одночасно розділяє і з'єднує світ ілюзії та реальності» [22]. Так «мета» в номінації сучасної культурної епохи визначає врахування вертикальних складових цілісної онтології, вбираючи в себе ознаки реальності та дійсності. Нова якість Метамоделну полягає в вертикальній осциляції між метафізичним та емпіричним, трансцендентним та екзистенціальним на противагу коливанням змістовного наповнення культурних епох в лінійному (горизонтальному) вимірі. Так, особливістю Метамоделну визначається не спрощений синтез попередніх культур, а симбіоз нової якості, що презентується шуканою цілісністю.

Виходячи з вище наведеного, пропонуємо в якості методологічного підходу періодизацію культурних епох, яка, охоплюючи європейський досвід становлення культури, виправдовує Метамоделн не лише як самодостатній період, а вибудовує логіку еволюційних змін у світоглядно-культурному русі людства. Центром відліку в цієї періодизації виступає доба Моделну, Новочасна культура, яка формалізувала вищі цінності в раціоналізованій квінтесенції. Звідти й логіка періодизації культурних епох:

Премодерн (Античність та Середньовіччя, що в межах космологізму та теоцентризму спрямовані до вищих цінностей в метафізичних обрях) – Модерн (раціоналізація вищих цінностей) – Постмодерн (зневіра та негачія вищих цінностей) – Метамодерн (запит щодо цілісності здійснення вищих цінностей через врахування всього попереднього культурного досвіду). Таким чином, Метамодерн виправдовує свою самодостатність та місію відтворення якісно нової цілісності культурного досвіду, що перебуває в стані моделювання через осцилятивну природу невизначеності. Парадоксально, але ж незмінною константою Метамодерну стає мінливість, яка й створює умови нової якості, що виходить за межі мислимого в обрії трансцендентного.

Осцилювання між трансцендентним та екзистенційним стає ознакою метамодерної свідомості, яка саме в мистецтві знаходить свою реалізацію в повноті здійснення. Посттравматичні відчуття Постмодерну, що формувався в результаті трагічних потрясінь двох світових воїн, інформаційної перенасиченості та відсутності можливостей людини проробити й відрефлексувати результати травм, досвід межових ситуацій та небувалий обсяг інформації, знаходять вихід у витісненні масовою свідомістю вищих цінностей в сферу ілюзій через модуси іронії, негачії, деконструкції, позасуб'єктивності (смерть автора) тощо. Якщо Премодерн прагне до вищих ідеалів та цінностей через метафізичні обрії істини, Модерн – здійснює доведення об'єктивної істини шляхом абсолютизації сцієнтистського світогляду. Постмодерн демонструє невіру до наративів прогресу та іронічність щодо модерної віри в суб'єктаісторії, то Метамодерн – здійснюється через збирання нової парадигмальної якості, що відбувається не через заперечення всіх попередніх надбань, а через допущення всього можливого. Всі точки зору допускаються й сприймаються в новій якості – холономності. Метамодерн – це стан «одужання», вихід із посттравматичної зневіри та позараціональний рівень смислової рефлексії, яка прагне відновити вищі цінності Премодерну та Модерну на тлі багатого інструментарію Постмодерну. Якщо Премодерн – протоконструкція, Модерн – конструкція, Постмодерн – деконструкція, то Метамодерн це *реконструкція цілісності*. Відновити цю цілісність уже не в змозі ані наука з її раціоналістично-прагматичним обмеженням, ані релігія, що залишилась у стані догматичного ідеалу, ані філософія, яка опинилася чи «загралася в бісер» інтелектуальної формалізації, ані політика, що знецінює всі здобутки науки, релігії та філософії, зводячи все до руйнівних ідеологій та маніпуляцій свідомістю. Виявляється, що зі всіх основних проявів культури, запитам цілісності доби Метамодерну найбільш відповідає мистецтво з його можливостями схопити й раціонально-логічне й ірраціонально-інтуїтивно одночасно через образ, метафору, символ в єдиному відчутті універсальних сенсів.

Якщо в попередні культурні епохи мистецтво заповнювало естетичну нішу й виконувало функцію здійснення чуттєвого світу людини, то в добу Метамодерну мистецтво має виконувати місію розширення свідомості та випереджувати здобутки філософії, науки, релігії тощо. Мистецтво Метамодерну, як й мистецтво будь-якої доби, природньо пов'язано з особливостями буття епохи, в якому духовні цінності та ідеали виступають детермінантою матеріальних форм буттєвості. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. фіксує потяг людини за межі світу наявних речей як на побутовому, так й теоретичному рівні. Виникає прагнення до універсальних закономірностей та вищих *понад метафізичних та мета історичних* витоків усього кінцевого, емпіричного, майже умоглядного. Відповідно, простір здійснення сучасного мистецтва доби Метамодерну, зберігаючи найвищі запити про сенси, обумовлений сучасними способами комунікації та засобами виразності діджиталізованої культури.

Мистецтво Метамодерну відображає кардинальну зміну світоуявлення у вигляді так званого «квантового стрибку» свідомості на принципово новий рівень *онто-холістичного синкретизму*. В цьому зв'язку, потребує спростування поняття синтезу, що приписують мистецтву Метамодерну як штучного об'єднання модерних та постмодерних світоглядних вимірів. «Новий холізм» Метамодерну полягає в серединній позиції, осциляції по вертикалі, де крайні онтологічні виміри у вигляді трансцендентного та екзистенційного не протиставляються один одному, а взаємодовизначаються, стверджуючи буття в його *трансцендентно-іманентній єдності*. В нагоді згадати німецького теолога ХІV ст. М. Екхарта, який відкрив новий, продуктивний для сучасної форми пізнання ракурс *інтровертного трансцендентування*. Трансцендування, як «подолання будь-якого становлення», що містить у собі уловлювання, вгадування, інтуїтивне проникнення за межі інтелігібельного, в сутнісно-глибинне світового принципу, відбитого у людині. Така форма пізнання не відсторонює від життя, а надає життєвому проживанню істини її реальні, глибинні смисли, якісно збагачуючи уявлення про людину як самоцінного творця світу» [9; 197]. Саме цей вектор трансцендентно-іманентної еквівокації німецького містика запитаний мистецтвом Метамодерну, яке прагне відновити споконвічну сутнісну єдність буття. Мистецтво Мета модерну покликане вивести глибинне та поверхневе, сумне та веселе, складне та спрощене, загальне та конкретне, трансцендентне та екзистенційне за межі бінарних опозицій, які конструювали естетичні цінності попередніх культурних епох. Нівелювання крайностей має надати мистецтву нової якості – цілісності, для якої притаманна істина у

всіх її можливих буттєвих інваріантах через *метанарративний простір*. Покликання мистецтва Метамодерну – *розбудити споживача та протверезити романтика, розгойдавши старі патерни культури, відтворити цілісне відчуття сутнісної реальності*.

Характерною ознакою мистецтва метамодерну стає звертання до особливого стану суб'єктивності через чуттєвість, щирість, відкритість. Але ж на відміну від крайнього суб'єктивізму романтизму XVIII-XIX ст., який викриває екзальтовані глибини обраних, тонко відчуваючих творчих особистостей, щира чуттєвість Метамодерну має бути зрозуміла та сприйнята кожною людиною. Так характерними тенденціями сучасними мистецтва, яке умовно можна назвати метамодерним, визначимо:

Інтерактивність, що охоплює всі сфери людського існування [20] та через яку кожен має можливість включитися в живі, інсталяційні мистецькі події. Це сприяє принциповій зміні ставлення до естетичних акторів та формуванню суб'єкт-суб'єктного характеру здійснення мистецької події, в якій зростає як роль автора у формуванні цінностей повсякденного життя, так й активність реципієнта мистецького твору, який змінює пасивну позицію споживача на роль умовного співавтора.

Перформативність, яка, за думкою Р. Ешельмана, сприяє «повному запобіганню таких вад Постмодерну, як розсіювання, деконструкція та проліферація» [16]. Перформативність надає мистецтву догматичного характеру, забезпечуючи замість віри, прийняття сенсів символічної мови мистецтва через естетизацію внутрішніх безпосередніх переживань.

Особлива естетична чутливість, яку більшість дослідників визначають як неоромантизм, через процесуальність мистецької події сприяє ревізії загальноприйнятих норм мислення та проживання істини. Якщо романтизм, виникаючи як реакція на пригнічення ідеалів Французької буржуазної революції, то неоромантизм у мистецтві Метамодерну виникає після 4 хвили наукової революції. Якщо романтизм передував добі Просвітництва, то неоромантизм сприяє зміні сприйняття інформації в цілому як реакція на швидкість її розповсюдження, з якою вже не впорається рація, викликаючи до активізації естетичну оптику переживання. Якщо в романтизмі звертання до природи, пасторалі, давнини, міфології використовується з метою втечі від дійсності, що не відповідає ідеалам, то метамодерний неоромантизм занурюється у реалії інтернету, завдяки якому глобалізація звела дійсність до єдиного віртуального простору з нескінченною множиною суб'єктивних локалізацій.

Атопічність, як втрата онтологічного топосу та прагнення віднайти себе істинного без прив'язування до прийнятих соціальних норм або картин світу. Атопічність мистецтва Метамодерну – це шлях до «нової духовності», що вимірюється трансцендентно-іманентною еквівокацією та дозволяє відчуті себе «вдома», не залежно від визначення приналежності до культурних трендів. Атопічність знецінює міську культуру і через визнання її незначущості повертає до природи, але вже в екоцентричному вимірі як *пошук екореновації людини*. При цьому, виникає спокуса визначити новим топосом Інтернет, з його новими законами, принципами, мораллю та формами існування та здійсненням, невідомою раніше, природи Антропосу в мозаїчному здійсненні.

Нова простота в якості нового рівня сентиментальності як межової ясності як неупередженої дитячої мудрості, прагнення до нових метасмислів, метанарративів, позбавлених прагматичного цілепокладання. Якщо мистецтво Посмодерну через негацію приводить до емоційної атрофії, то мистецтво Метамодерну повертає емоцію в якості сильного афекту ясного та зрозумілого почуття.

Реконструктивність цілісності, сутнісної глибини реальності через синкретичні форми оновленої цілісності в онто-антропологічному вимірі, переосмислене повернення до універсальних істин і цінностей.

Завдяки вищезначеним рисам мистецтво починає займати домінуючу позицію серед інших форм культури. Без декларацій та гучних заяв мистецтво стає сферою атопічного притулку, сховища для кожної й окремої людини, що втомилась від нарративів політики, абстракцій філософії, імперативів моралі та пригнічення соціальними стандартами життя. Сьогодні складно говорити про ознаки філософії Метамодерну. Якщо філософія це «Епоха схоплена в думці» (Гегель), то епоха Метамодерну ще не відбулася, а й відповідно ще не формується підстав для її «схоплення в думці». Але ж, філософія ще виконує й функцію інтуїтивного передчуття та моделювання запитаних часом тенденцій, змін та соціокультурних зсувів. Й тут маємо справу з філософськими інтуїціями щодо мистецтва Метамодерну як найбільш повного відображення тих явних світоглядних та соціокультурних змін, які демонструє перші десятиліття XXI ст., що прагне відновлення духовності через мистецтво. Це знайшло відображення в концепції «нової духовності», яка знаходить часткову реалізацію в сучасному кінематографі, хоча презентувалась представниками стакізму¹ в панк-живописі.

Вважається, що музика, як найбільш абстрактний вид мистецтва, через інтонаційну природу звуку доторкається до вищих, не формалізованих, інтуїтивно відчутих смислів глибинної реальності. Саме музиці найбільш вдало вдається компенсувати утилітарно-прагматичну обумовленість зануренням в глибинний простір повноти індивідуального життя. Характерна для зовнішнього буття людини

Метамодерну понятійна невизначеність, у музиці компенсується передчуттям чогось, що постійно вислизає, але ж утримує ідеали вічного – тобто те, що має бути знайдено та усвідомлено як особистісний смисл, що корелюється всезагальним. В музиці всезагальне презентується через витончену чуттєву кореляцію душі з її мріями, стражданнями, культурно-історичними цінностями та особистісними оцінками. Музика Метамодерну ставить перед людиною проблему реконструкції інтуїтивного через осмислення значущості суб'єктивного.

Традиційно в популярних статтях про мистецтво Метамодерну його музичним простором визначають масову культуру, представлену відомими групами, такими як Arcade Fire, Future Islands, The Reivers, True Believers, Doctors Mob, Wild Seeds, Glass Eye. дуэт Coco Rosie. Здається, що Метамодерн у музичних проявах «нової духовності» більш повно представлений в творчості композиторів академічного простору, що потребує окремого ретельного дослідження. Обмежимо лише яскравими прикладами музичного мистецтва Метамодерну, в творчості зарубіжних та вітчизняних композиторів. Треба зазначити, що тенденції Метамодерну задовго до їх визначення культурфілософами були проявлені в музиці, зокрема, в творчості Е. Саті, в творчості якого наявні всім зрозуміла простота, суб'єктивний вимір різноманіття витончених почуттів та прагнення відтворити метанаративність у звучанні.

Особливість музичного мистецтва Метамодерну полягає у відсутності універсалізованих композиторських або виконавських стилів. Кожен композитор формує свій музичний універсум смислових переживань. Але ж, спираючись на вищеозначені характеристики, проілюструємо їх прикладами музичної творчості наших сучасників. «Нова духовність», простота та ясність, прагнення до метанаративності та трансцендування світоглядних обумовленостей яскраво представлено творчістю Сімеона тен Хольта. Зокрема його твір «Santoostinato», визнаний «неусвідомленим маніфестом Метамодерну», являє нескінченний процес розгортання ностальгуючої туги за непроявленим сутнісним, на кшталт платонівського згадування. Творчість естонського композитора А. Пярта специфічно втілює принципи техніки «нової простоти» звертання до різних стилістичних прийомів як модерної класики, так новацій постмодерну практикуючи ізометрію («Modus»), мінімалізм («Fratres»), серійність («Trivium»), неокласицизм і колаж («Колаж на тему ВАСН»), соноріку («Як би Бах разводив бджол»). Показовим для музики Метамодерну є твір американського композитора Дж. Кейджа «4'33"», назва якого відображає тривалість тиші, яка презентується вільним складом інструментів у трьох частинах (перша – 30 секунд, друга – 2 хвилини 23 секунди і третя – 1 хвилина 40 секунд в суммі 4 хв. 33 с.). За задумом автора змістом кожного з трьох фрагментів є ті звуки навколишнього середовища, які будуть почуті під час прослуховування композиції.

Вітчизняні композитори виступають в авангарді музичних тенденцій Метамодерну, серед яких маємо відзначити М. Скорика В. Сильвестрова. Так, світового значення набули твори М. Скорика як приклади еко-реновації смислів та прагнення до «нової духовності» через неоромантичну чуттєвість та щирість на тлі етноаутентичності карпатського фольклору.

У творчості українського композитора В. Сильвестрова метамодерні тенденції особливо яскраво представлені в жанрі Багателей та циклу фортепіанних п'єс «Тиха музика», в яких майстер прагне віднайти найвищу гармонію через глибинну простоту та мінімум засобів виразності. Витончена музична тканина в прозорому тихому звучанні формується на межі тональності та атональності («тональна атональність»), поліритмічності та остинатності, що співвідноситься з тридольністю – як наслідок підвищеного значення вальсовості, яку композитор трактує як «фонему земного життя, пов'язану з поезією, сердечністю» [5; 226] та надає «тридольності сакрального смислу» [7; 226]. Дослідниця творчості Сильвестрова К. Моцаренко характеризує специфічні риси музичної лексики композитора як «гомофонно-гармонічна, «прозора» фактура, важлива роль мелодійності, тиха динаміка у невеликому діапазоні гучності (p – ppp – mp), помірні темпи (Allegretto, Moderato); арпеджійований супровід та мелодії-арпеджіо, «орфеджіо» (термін В. Сильвестрова)» [2]. Саме ці ознаки втілюють образний простір Метамодерну, що укладається в межі неоромантизму, щирості, «нової духовності» та атопічності («постлюдійний стан культур» (Сильвестров)). Маємо додати, що особливістю творчості Сильвестрова виступає відсутність цитування, як діалогу з минулим, притаманний стилістиці постмодерну, що компенсується присвоєнням всього класичного досвіду через власний та неповторний авторський стиль.

Висновки. Вертикальна осциляція та прагнення до оновленої гармонії, краси, щирості та простоти метамодерного світогляду, що в своїх узагальненнях відтворюють холізм та «нову духовність», найбільш яскраво та повно представлені в музиці, з огляду на її широкі стилістичні можливості, глибину абстрактних образів та прагненням до метанаративності та метаісторичності. Різноманітні прояви музичних тенденцій метамодерну складно об'єднати в монотематизм, але ж спробуємо визначити їх особливості у вигляді:

Неоромантичного повороту до щирості та чуттєвості, але ж не в звуженому сентиментальному сенсі, а у вигляді прагнення до відновлення та реабілітації емоцій, іронічно витіснених Постмодерном;

Відтворення холізму, як цілісності, що вміщує в себе весь попередній досвід, не відмовляючись ані від модерної класики, ані постмодерної потнекласики. Здійснення нового холізму відбувається завдяки тонально-атональній, ритмо-остинатній, мелодійно-додекафонній осциляції;

Прагнення до «нової духовності» у вигляді відтворення трансперсональних інтуїцій універсуму в поєднанні з особистісним неповторним переживанням;

Залучення тиші, як невідмінного компонента музичного універсуму. Змістовне наповнення тривалих пауз глибиною метасмислів.

Реконструкція цілісності антропологічного виміру музичного твору позацітувань та прямих звертань до музичних традицій минулого, при цьому присвоєння всього попереднього досвіду через призму власного, авторського стилю.

Так мистецтво, що найбільш вдало відображає світоглядні запити та тенденції сьогодення, випереджуючи філософію, містить потенціал щодо відображення «структури відчуттів» нової світоглядної реальності. Музика, як найбільш абстрактний та ємний за смисловою глибиною, вид мистецтва, відображає світоглядні тенденції Метамоделну у відтворенні атопічного відчуття глибини реальності, через збирання холоду трансцендуючих дійсність смислів.

Примітки:

¹ Стакізм – сучасний напрям фігурального мистецтва, що протиставляє себе концептуальному мистецтву.

Список використаної літератури

1. Дроздовський Д. І. Літературний процес як голістичний феномен: реалізм – модернізм – постмодернізм – метамодернізм (інтерпретаційні підходи Григорія Ключека). *Наук. зап. КДПУ. Серія: Філологічні науки* / ред. Г. Д. Ключек [та ін.]. Кіровоград : КДПУ, 2013. Вип. 114: Studia in honorem. С. 8-14.
2. Моцаренко К. В. Мова метафор як елемент жанрової ідеї багателі у музичному універсумі В. Сильвестрова. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*, 2019. Вип. 55. С. 135-154.
3. Овсяннікова-Трель О.А. «Нова простота» як системний жанрово-стильовий феномен в сучасному музичному мистецтві. Одеса : Гельветика, 2021. 448 с.
4. Пахаренко В. Метамоделнізм як мистецький напрям. <https://lib.iitta.gov.ua/728820/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC.pdf>
5. Сильвестров В. В. Дочекайся музики. Лекції-бесіди. Київ : Дух і літера, 2012.
6. Уваров С. Она такая мета-мета. URL: <http://muzlifemagazine.ru/ona-takaya-metameta/>
7. Фурдуй Ю. В. Ритмологічні аспекти жанрової еволюції фортепіанної багателі: дис.... канд. миств. Одеса : ОНМА, 2018.
8. Цареградская Т. В. «Поздний модернизм» в музыке конца XX-начала XXI века: некоторые наблюдения. URL: <https://nv.mosconsv.ru/articles/pozdny-modernizm-v-muzyke-konca-khkh-nachala-khkh-veka-nekotorye-nablyudeniya>
9. Шабанова Ю. А. Трансперсональная метафизика Мастера Екхарта. В контексте развития европейской философии: Монографія. Дніпро : Нац. гірничий ун-т, 2005.
10. Шабанова Ю. О. Осциляція як вимір філософії мета моделну. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, 2 (2), 2019. С. 13-22.
11. Шаповалова Л. Духовная реальность музыкального произведения. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки, теорії і практики освіти. Когнітивне музикознавство*. Вип. 40. Харків. Вид-во «С.А.М.», 2014. С. 3-12.
12. Abramson S. (2015) Ten Basic Principles of Metamodernism URL: https://www.huffpost.com/entry/ten-key-principles-in-met_b_7143202;
13. Abramson S. (2014) Metamodernism: The Basics. URL: https://www.huffpost.com/entry/metamodernism-the-basics_b_5973184,
14. Akker R. van den & Gibbons A. & Vermeulen T. Metamodernism: History, Affect and Depth After Postmodernism. London : Rowman & Littlefield, 2017.
15. Dumitrescu A. (2016) What is Metamodernism and Why Bother? Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode. URL: <https://electronicbookreview.com/essay/what-is-metamodernism-and-why-bother-meditations-on-metamodernism-as-a-period-term-and-as-a-mode/>
16. Eshelman R. (2001) Performatism, or the End of Postmodernism. *Anthropoetics* 6, no. 2–URL: <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0602/perform/>
17. Everts J. (1977). *The New Simplicity* in Contemporary Music Seminar at the Aspen Institute Berlin. URL: <https://www.jstor.org/stable/43560512>
18. Freinacht H. (2017) The Listening Society: A Metamodern Guide to Politics. URL: <https://www.amazon.com/Listening-Society-Metamodern-Politics-Guides/dp/8799973901>
19. Kadagishvili D. Metamodernism as we perceive it. *European Scientific Journal*. December, 2013 vol.2. С. 559-565
20. Kirby A. (2006) The Death of Postmodernism And Beyond. *Philosophy Now. A magazine of ideas*. Issue 58. URL: http://philosophynow.org/issues/58/The_Death_of_Postmodernism_And_Beyond
21. Rowson R., Layman, P. Metamodernity. *Dispatches from a Time Between Worlds : Crisis and emergence in metamodernity*. L. : Perspektiva, 2021.

22. Shabanova Yu. O. Metamodernism Man in the Wordview Dimension of New Cultural Paradigm. *Anthropological Measurements of Philosophical Research* No 18. 2020. P. 121-131.
23. Storm J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory*. C.: University of Chicago Press, 2021.
24. Tavener J. *The Music of Silence: A Composer's Testament*. London : Faber & Faber, 2020.
25. Turner L. (2011) *The Metamodernist Manifesto*. Metamodernism.URL: <http://www.metamodernism.org>
26. Turner L. (2015). *Metamodernism: A Brief Introduction*. Metamodernism.URL: <http://www.metamodernism.com/2015/01/12/metamodernism-a-brief-introduction/>
27. Vermeulen T. & Akker R. van den. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*, V 2 (1). (2010). P. 56-77.

References

1. Drozdovskyi D. I. Literaturnyi protses yak holistychnyi fenomen: realizm – modernizm – postmodernizm – metamodernizm (interpretatsiini pidkhody Hryhoriia Klocheka). *Naukovi zapysky KDPU. Seria : Filolohichni nauky / red. H. D. Klochek [ta in.]*. Kirovohrad: KDPU, 2013. Vyp. 114: Studia in honorem. S. 8-14.
2. Motsarenko K. V. Mova metafor yak element zhanrovoi idei bahateli u muzychnomu universumi V. Sylvestrova. *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity*, 2019. Vyp. 55. S.135-154.
3. Ovsianikova-Trel O.A. «Nova prostota» yak systemnyi zhanrovo-stylovyi fenomen v suchasnomu muzychnomu mystetstvi. Odesa : Helvetyka, 2021. 448 s.
4. Pakharenko V. Metamodernizm yak mystetskyi napriam. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/728820/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC.pdf>
5. Sylvestrov V. V. *Dochekatysia muzyky. Lektsii-besidy*. Kyiv : Dukh i litera, 2012.
6. Uvarov S. Ona takaia meta-meta. URL: <http://muzlifemagazine.ru/ona-takaya-metameta/>
7. Furdui Yu. V. Rytmolohichni aspekty zhanrovoi evoliutsii fortepiannoii bahateli: dys. ... kand. mystetstvoznavstva. Odesa : ONMA, 2018.
8. Tsarehradskaia T. V. «Pozdnyi modernyzm» v muzyke kontsa KhKh – nachala KhKhI veka: nekotorye nabliudeniya. URL:<https://nv.moscons.ru/articles/pozdny-modernizm-v-muzyke-konca-khkh-nachala-khkh-i-veka-nekotorye-nabliudeniya>
9. Shabanova Yu. A. Transpersonalnaia metafyzyka Mastera Ekkharta. V kontekste razvytyia evropeiskoi fylosofy: Monohrafiia D.: Natsionalnyi hirnychi universytet, 2005
10. Shabanova Yu. O. Ostsyliaitsiia yak vymir filosofii metamodernu. *Epistemolohichni doslidzhennia v filosofii, sotsialnykh i politychnykh naukakh*, 2 (2), 2019. S. 13-22.
11. Shapovalova L. Dukhovnaia realnost muzykalnoho proyzvedeniya. *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky, teorii i praktyky osvity*. Vyp. 40 Kohnityvne muzykoznavstvo. Kharkiv. Vyd-vo «S.A.M.», 2014. S. 3-12.
12. Abramson S. (2015) Ten Basic Principles of Metamodernism URL: https://www.huffpost.com/entry/ten-key-principles-in-met_b_7143202;
13. Abramson S. (2014) Metamodernism: The Basics. URL:https://www.huffpost.com/entry/metamodernism-the-basics_b_5973184,
14. Akker R. van den & Gibbons A. & Vermeulen T. *Metamodernism: History, Affect and Depth After Postmodernism*. London : Rowman & Littlefield, 2017.
15. Dumitrescu A. (2016) What is Metamodernism and Why Bother? Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode. URL: <https://electronicbookreview.com/essay/what-is-metamodernism-and-why-bother-meditations-on-metamodernism-as-a-period-term-and-as-a-mode/>,
16. Eshelman R. (2001) Performatism, or the End of Postmodernism. *Anthropoetics* 6, no. 2–URL: <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0602/perform/>
17. Everts J. (1977). *The New Simplicity* in Contemporary Music Seminar at the Aspen Institute Berlin. URL: <https://www.jstor.org/stable/43560512>
18. Freinacht H. (2017) *The Listening Society: A Metamodern Guide to Politics*. URL: <https://www.amazon.com/Listening-Society-Metamodern-Politics-Guides/dp/8799973901>
19. Kadagishvili D. Metamodernism as we perceive it. *European Scientific Journal*. December, 2013 vol. 2. C. 559-565.
20. Kirby A. (2006) The Death of Postmodernism And Beyond. *Philosophy Now. A magazine of ideas*. Issue 58. URL:http://philosophynow.org/issues/58/The_Death_of_Postmodernism_And_Beyond
21. Rowson R., Layman, P. *Metamodernity. Dispatches from a Time Between Worlds : Crisis and emergence in metamodernity*. L.: Perspektiva, 2021.
22. Shabanova Yu. O. Metamodernism Man in the Wordview Dimension of New Cultural Paradigm. *Anthropological Measurements of Philosophical Research* No 18. 2020. P. 121-131.
23. Storm J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory*. C.: University of Chicago Press, 2021.
24. Tavener J. *The Music of Silence: A Composer's Testament*. London : Faber & Faber, 2020.
25. Turner L. (2011) *The Metamodernist Manifesto*. Metamodernism.URL: <http://www.metamodernism.org>
26. Turner L. (2015). *Metamodernism: A Brief Introduction*. Metamodernism.URL: <http://www.metamodernism.com/2015/01/12/metamodernism-a-brief-introduction/>
27. Vermeulen T. & Akker R. van den. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*, V 2 (1). (2010). P. 56-77.

METAMODERN IN THE ART SPACE PRESENTATION OF A NEW CULTURAL PARADIGM

Shabanova Yuliia – Doctor of Science of Philosophy, Professor,
Head of the Department of Philosophy and Pedagogy,
Dnipro University of Technology

The worldview dimension of the trends of the Metamodern cultural paradigm is given and its main characteristics are defined. One of the defining modes of consciousness formation in the era of Metamodern is art, which overcomes postmodern narrative through the desire for meta-meanings and the reconstruction of integrity. Academic music, which is examined in the study as a higher level of aesthetic abstraction, reflects the worldview dimensions of Metamodern. The work of Simeon ten Holt, Arvo Pärt, John Cage, Miroslav Skoryk and Valentin Sylvestrov was chosen as the analytical space of Metamodern musical art.

Key words: Metamodern, worldview, art, academic music, integrity, oscillation, sensuality, simplicity, new spirituality.

Надійшла до редакції 2.05.2022 р.

UDC78.03:780

METAMODERN IN THE ART SPACE PRESENTATION OF A NEW CULTURAL PARADIGM

Shabanova Yuliia – Doctor of Science of Philosophy, Professor,
Head of the Department of Philosophy and Pedagogy,
Dnipro University of Technology

The purpose of the article is to define the worldview features of the Metamodern and the specifics of their manifestations in the artistic space on the examples of contemporary academic music by foreign and domestic composers, as a preview of the «new cultural paradigm».

The research methodology is the objective analytical optics of metamodern culture and its artistic and musical space in accordance with the oscillatory and holonomic tendencies of the «new cultural paradigm».

Result: The main characteristics of the Metamodern worldview were determined: oscillation between Modern and Postmodern values; metaphysicality and metahistoricity, onto-holistic syncretism; transcendental-immanent equivocation, introverted transcendence of the topical dimension of human existence. Characteristic features of Metamodern art are determined: interactivity, performativity, neo-romantic sensuality, striving for meta-meanings, reconstruction of wholeness. Academic music within the anticipation of a new cultural paradigm acquires the following characteristics: tonal-atonal, rhythmic-ostina, melodic-dodecaphonic oscillations, the inclusion of silence as a component of the musical universe, the atopic nature of the subject of creativity, the formation of an author's style by «appropriating» the musical experience of previous eras.

Novelty: The oscillatory nature of the metamodern worldview contributes to the formation of a fundamentally new worldview position in the form of holonomy. Art is recognized as the dominant modus operandi of metamodern culture, and music, as the highest type of aesthetic abstraction, strives for the formation of a «new spirituality» as meta-meanings of the atopic reconstruction of the essence of human existence.

Practical significance: the material can be used in the formation of professional competences of culturalists, art historians and musicologists in accordance with modern paradigmatic guidelines.

Key words: Metamodern, worldview, art, academic music, integrity, oscillation, sensuality, simplicity, new spirituality.

Надійшла до редакції 10.11.2022 р.

УДК 7.048.7.012

БОГДАН І ВАРВАРА ХАНЕНКИ ЯК ТВОРЦІ Й МЕЦЕНАТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ (до 170-річчя від дня народження В.Н.Ханенко)

Горенко Лариса Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри сценічного мистецтва і культури, Київський національний університет технологій і дизайну, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-0613-6836>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.587>
gorenkolarisa@gmail.com

Савчук Андрій Євгенович – Заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри хорового диригування та виконавства, доцент, Національна музична академія України імені П.І. Чайковського, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0434-4639>
savchuk-a@ukr.net

Висвітлено актуальні проблеми дослідження національної еліти України кінця XVIII – середини XIX ст. у системі культурологічних досліджень. Окреслено роль і місце нащадків провідної верстви української козацько-гетьманської держави в історико-культурних процесах доби постгетьманщини, які були носіями національної ідеї, а самі процеси характеризуються відродженням української національної культури.

Об'єктивно висвітлена культурно-громадська діяльність Богдана і Варвари Ханенків як творців і